

УДК 336.012

Р.І. Щур
аспірант*

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано погляди науковців щодо узагальнення дефініції “інвестиційний потенціал”, “інвестиційний процес”, дано власне визначення цих понять, розкрито їх взаємозв'язок. З'ясовано специфіку зв'язків та співвідношень між поняттями «інвестиційний потенціал»–«інвестиційний процес»–«інвестиційний розвиток».

Постановка проблеми

Досягнення інвестиційного розвитку значною мірою визначається інвестиційним потенціалом на певній території та організацією інвестиційних процесів. Тому побудова моделі інвестиційного розвитку неможлива без всебічного, комплексного та системного дослідження цих понять та вдосконалення на цій основі відповідних теоретичних засад з метою надання їм рис цілісності, комплексності і завершеності за рахунок узагальнення наявних підходів й доповнення їх обґрунтованими положеннями.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Останніми роками питанням використання інвестиційного потенціалу та організації інвестиційних процесів як окремих суб'єктів господарювання як регіонів, так країни в цілому приділяється значна увага вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких: І.А. Беломестнова, А.Я. Бистряков, І.А. Бланк, Л.Дж. Гітман, І.І. Д'яконова, В.В. Іванова, В.В. Ковалева, М.М. Колісник, В. Лагутін, В.А. Ляліна, А.М. Марголін, А.А. Пересада, Ф.С. Тумусов, В.Г. Федоренко, У. Шарп та ін. Але, незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних наукових робіт, і дотепер лишається багато невіршених проблем і протиріч у цій сфері дослідження.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні визначення взаємозв'язку між інвестиційним потенціалом та інвестиційним процесом, розробленні комплексних заходів, які забезпечать умови для активізації інвестиційної діяльності та досягнення інвестиційного розвитку.

Об'єкт та методика дослідження

Об'єктом дослідження є визначення взаємозв'язку між інвестиційним потенціалом та інвестиційним процесом. У процесі дослідження використані такі методи: логічного узагальнення, аналізу, синтезу та порівняння – для визначення

© Р.І. Щур

* Науковий керівник – д.е.н., професор І.Г. Ткачук

змісту понять “інвестиційний потенціал”, “інвестиційний процес” та “інвестиційний розвиток”.

Результати досліджень

Регіони України мають великий економічний потенціал: достатньо розвинуту систему виробництва, відносно багаті природні ресурси, освічене населення, вигідне географічне положення, що є основою для інвестиційного й економічного розвитку економіки як регіонів, так і країни в цілому.

Тому досить актуальним є питання з'ясування взаємозв'язків основних елементів інвестиційного розвитку.

Першим елементом інвестиційного розвитку, нерозривно пов'язаним з інвестиціями, є інвестиційний потенціал. У зв'язку з тим, що інвестиційний потенціал, його динамізм і ефективне використання створюють передумови для стійкого інвестиційного й економічного розвитку як окремих галузей економіки, регіонів, так і країни в цілому, то доцільно розкрити сутність даного поняття.

Слово «потенціал» походить від латинського «*potentia*» – сила, можливість, запаси, кошти, які можуть бути використані [1, с. 541]. Це енергетична характеристика певної точки будь-якого силового поля. В економічній теорії потенціал визначається як сукупність наявних засобів, можливостей у якій-небудь сфері, але водночас термін “потенційний” означає “можливий”, наявність і використання якого є вірогідним чинником [2, с. 587].

Так, Ф.С. Тумусов пропонує розглядати інвестиційний потенціал як “сукупність ресурсів, віднесених до інвестиційних за критерієм можливості їх вкладу в статутний капітал фірми, яка представлена на інвестиційному ринку у формі потенційного інвестиційного попиту, який має здатність і має можливість перетворитися на реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення потреб відтворення капіталу” [3, с. 29].

А.М. Марголін і А.Я. Бистряков розглядають інвестиційний потенціал як впорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, що дозволяє добитися ефекту синергізму при їх використанні [4]. Автори звернули увагу на доцільність розширення сукупності (нехай навіть і впорядкованої) матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів, що традиційно враховуються при формуванні інвестиційного потенціалу, включаючи такі види ресурсів, як природні та інформаційні.

У запропонованому підході до визначення “інвестиційний потенціал” в основу покладений ресурсний підхід, виражений через можливості фірми формувати інвестиційний попит на ринку. Істотним недоліком такого підходу є відсутність розуміння джерел формування інвестиційного потенціалу й цільової спрямованості його використання. Дані автори, ставлячи за мету

забезпечення за допомогою інвестиційного потенціалу відтворення капіталу, розглядають потенціал окремо від цілей розвитку економічної системи.

Під інвестиційним потенціалом В. Лагутін розуміє “сукупність фінансових джерел, які можуть бути використані для капіталовкладень з метою забезпечення соціально-економічного розвитку певної території” [5, с. 43]. При цьому фінансові джерела підрозділяються на чотири групи: кошти місцевих бюджетів, фінансові ресурси підприємств незалежно від форм власності, засоби комерційних банків і особисті фінансові заощадження фізичних осіб [5, с. 43].

На думку І.А. Беломестной, “розвиток економічної системи повинен базуватися на принципі збереження і нарощування інвестиційних можливостей, тобто зростанні інвестиційного потенціалу”. Таким чином, інвестиційним потенціалом є “сукупність економічних відносин між суб’єктами з приводу можливості привласнення, використання і розвитку інвестиційних ресурсів, що забезпечують певне економічне зростання” [6, с. 19]. Дані визначення також не повною мірою розкривають саму природу інвестиційного потенціалу, розуміючи його тільки як фінансову складову можливостей території, регіону, окремого суб’єкта.

Можна виділити основні принципи, що характеризують інвестиційний потенціал:

1) оптимальність – інвестиційний потенціал включає всі можливі напрями використання інвестицій в умовах оптимальної діяльності суб’єктів господарювання;

2) доступність – відсутність обмежень на діяльність суб’єктів господарювання щодо використання інвестиційних ресурсів на ринку, крім обумовлених у законах випадках;

3) динамічність – інвестиційний потенціал є інвестиційними ресурсами, що розвиваються.

Таким чином, на нашу думку, інвестиційний потенціал – це можливості, переваги (ресурсні, економічні, трудові, інтелектуальні, природно-кліматичні, фінансові, інфраструктурні, споживчі, виробничі, інноваційні й інституційні), що є на певній території, дозволяють поліпшити якісні та кількісні характеристики діяльності на основі використання власних і залучених інвестиційних ресурсів, які можуть бути здійснені в процесі інвестиційної діяльності задля досягнення вищого рівня соціально-економічного розвитку.

Сутність інвестиційного потенціалу має двоякий характер: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей регіону, а з другого – фактором його подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційного процесу. Тобто категорії «інвестиційний потенціал» та «інвестиційний процес» нерозривно пов’язані між собою.

Другим елементом інвестиційного розвитку, що характеризує соціально-економічний стан держави в цілому та становить основу її розвитку, є інвестиційний процес.

Поняття “інвестиційний процес” у працях зарубіжних вчених визначається як прийняття інвесторами рішення відносно цінних паперів, у які здійснюються інвестиції, обсягу та терміну інвестування, а також механізм, який об’єднує тих, хто пропонує гроші, з тими, хто їх пропонує [7, с. 10; 8, с. 15].

Думки вітчизняних і російських науковців стосовно визначення даної категорії дещо різняться. Одні дослідники пов’язують інвестиційний процес з інвестиційною діяльністю [9–12], інші – порівнюють з процесом реалізації інвестиційного проекту [13, 14].

Ми пропонуємо розглядати інвестиційний процес як сукупність економічних відносин з приводу розробки інвестиційного проекту, пошуку і залучення інвесторів, укладання договорів на обсяги та строки залучення інвестицій, визначення заходів їх використання та узгодження термінів їх повернення на основі взаємодії матеріальних, нематеріальних, фінансових та інших інвестиційних ресурсів, раціональне поєднання яких забезпечує інвестиційний розвиток економіки [15, с. 209].

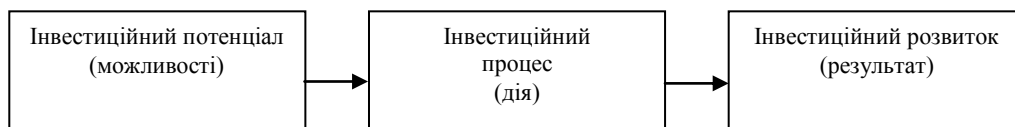

Рис. 1. Схема взаємозв'язку основних складових інвестиційного розвитку

Слід зазначити, що інвестиційний потенціал та інвестиційний процес є своєрідними формами взаємодії інвестиційної можливості та інвестиційної дії (рис. 1). Якщо врахувати, що інвестиційні можливості та інвестиційні дії знаходяться між собою у певному протиріччі (бажання отримати вагомий дохід при мінімумі вкладень; наміри залучення відносно дешевих інвестицій), то саме взаємодія між інвестиційним потенціалом та інвестиційним процесом розкриває сам механізм здійснення інвестиційної діяльності, який і надає інвестиційним можливостям та інвестиційній дії новий поштовх у розвитку виробництва й досягнення інвестиційного розвитку економіки регіону і країни загалом [16, с. 449].

Ми пропонуємо виділяти етапи взаємозв'язку складових інвестиційного розвитку регіону, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Взаємозв'язок інвестиційного потенціалу і процесу для забезпечення інвестиційного розвитку регіону

Основні етапи взаємозв'язку	Інвестиційний розвиток	
	інвестиційний потенціал	інвестиційний процес
Аналіз	Дослідження інвестиційних можливостей регіону або певної території. Виявлення напрямків і варіантів інвестиційного розвитку ринкових можливостей, аналіз і кількісна оцінка ризику на різних етапах інвестиційного розвитку і всього процесу в цілому [17, с. 29]	Генерація та відбір інвестиційних ідей, дослідження можливостей розробки (аналіз життєвого циклу інвестиційного проекту, ринку, пошук шляхів його практичного використання)
Планування	Розробка інвестиційної стратегії регіону та механізму з її досягнення, виділення пріоритетних напрямків інвестиційного розвитку з множини розглянутих стратегій	Оцінка ефективності інвестиційного проекту на стадії дослідження інвестиційних можливостей. Підготовка техніко-економічного обґрунтування (ТЕО)
Реалізація	Ефективний розподіл і використання ресурсів згідно із запланованою стратегією	Введення в експлуатацію. Випуск і реалізація продукції за інвестиційним проектом
Контроль	Побудова механізму інвестиційного управління для ефективного впровадження нових інвестиційних проектів	

Джерело: [18].

Таким чином, інвестиційний розвиток – це багатовимірний і багатоаспектний процес на основі здійснення інвестицій, використання інвестиційних можливостей території (регіону) за рахунок активізації та здійснення інвестиційного процесу, в результаті чого відбувається перехід від нижчого до вищого рівня економічного розвитку й досягнення як економічного, так і соціального, екологічного, науково-технічного ефектів певного регіону й країни в цілому [15, с. 209].

Представлення інвестиційного розвитку як реалізації накопичених потенційних інвестиційних можливостей указує на його залежність від ресурсозабезпеченості, а отже, до головних завдань у цьому випадку можна віднести оптимізацію ресурсів та узгодженість дій з обраною місією й цілями, що є прерогативою стратегічного управління (рис. 2). Інвестиційний розвиток постає як сукупність нових методів, засобів та шляхів реалізації інвестиційних можливостей регіону, а отже, підпорядковується стратегічним механізмам із впровадження нових інвестиційних проектів. Основними характеристиками такого розвитку є системність, циклічність, динамічність, але не враховуються питання, пов'язанні з розробкою та реалізацією інвестицій.

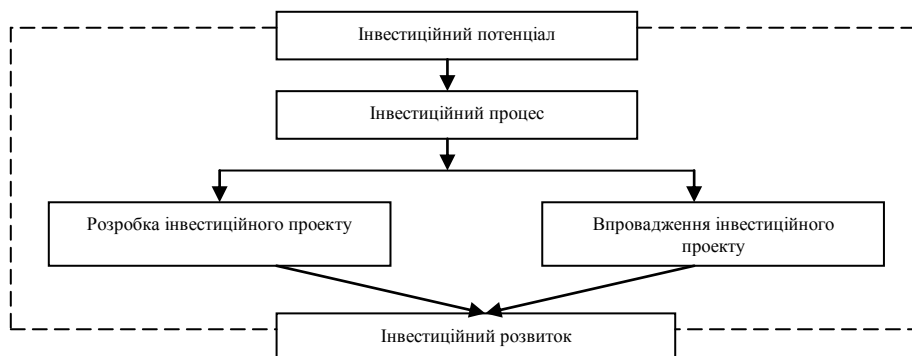

Рис. 2. Зв'язок основних понять інвестиційного розвитку

Отже, визначення поняття інвестиційного розвитку потребує функціонального поєднання понять інвестиційного процесу та інвестиційного потенціалу. У зв'язку з цим інвестиційний розвиток слід розуміти не тільки як процес, але й як систему чинників і умов, що необхідні для його здійснення. У цьому випадку мова йде про потенціал інвестиційного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Формування позитивної динаміки розвитку держави, зростання рівня добробуту її населення найчастіше пов'язують з усвідомленням країною позитивної ролі інвестицій та використанням передових досягнень науки та техніки. Систематичні інвестиції, які в процесі взаємодії економічного середовища та конкуруючих суб'єктів господарювання, постали головним фактором економічного розвитку, здійснюючи революційний вплив на економічні показники, стали основою для формування нового складного та багатогранного економічного процесу – інвестиційного розвитку [18, с. 162].

Тобто можна говорити про те, що інвестиційний розвиток є результатом використання інвестиційного потенціалу й досягнення поставлених цілей у результаті здійснення інвестиційного процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у побудові ефективної моделі інвестиційно-інноваційного розвитку економіки регіонів і країни в цілому на основі використання наявного інвестиційного потенціалу.

Література

1. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К.: Головна редакція УРЕ, 1974. – 776 с.
2. Большой энциклопедический словарь. В 2-х томах / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1991. – Т. 2. – 768 с.
3. Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: Теория. Проблемы. Практика / Ф.С. Тумусов. – М.: "Экономика", 1999. – 272 с.

4. Марголин А.М. Экономическая оценка инвестиций: Учебник / А.М. Марголин, А.Я. Быстряков. – М. : издательство «Экмос», 2001. – 240 с.
5. Лагутін В. Внутрішній інвестиційний потенціал регіону та перспективи його використання / В. Лагутін // Економічний часопис. – 1998. – № 9. – С. 42–44.
6. Беломестнова И.А. Инвестиционная деятельность: сущность, противоречия, направления развития : дисс.. канд. экон. наук : спец. 08.00.01 “Экономическая теория” / И.А. Беломестнова. – Улан-Удэ, 2003. – 163 с.
7. Шарп У. Инвестиции / Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2003. XII. – 1028 с.
8. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования / Л.Дж. Гитман, М.Д. Джонк; пер. с англ. – М. : Дело, 1997. – 1008 с.
9. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. навчальний посібник. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.
10. Татаренко Н.О. Теорії інвестицій : навчальний посібник / Н.О. Татаренко, А.М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.
11. Инвестиции : учебник / [под. ред. В.В. Ковалева, В.В. Иванова, В.А. Лялина]. – М. : ООО “ТК Велби”, 2003. – 440 с.
12. Лахметкина Н.И. Инвестиционная стратегия предприятия : учебное пособие / Н.И. Лахметкина. – М. : КНОРУС, 2006. – 184 с.
13. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента / И.А. Бланк. – К. : Ника-центр Эльга, 2004. – 440 с.
14. Федоренко В.Г. Инвестознaвство: підручник / В.Г. Федоренко, А.Ф. Гойко; [за наук. ред. В.Г. Федоренка]. – К. : МАУП, 2000. – 408 с.
15. Щур Р.І. Теоретичні засади фінансового забезпечення інвестиційного розвитку / Р.І. Щур // Актуальні проблеми економіки регіону : науковий збірник / [за ред. І.Г. Ткачук]. – Івано-Франківськ : видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. – Вип. 6. – Т. 2. – С. 204–213.
16. Швець В.Я. Інвестиційна привабливість і потенціал: суперечлива єдність процесів формування та підтримання / В.Я. Швець // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2008. – № 1. – С. 447–449.
17. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД “Українська книга”, 2003. – 278 с.
18. Вергал К.Ю. Інноваційний розвиток підприємства через інтеграцію стратегічного та інноваційного менеджменту / К.Ю. Вергал // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – № 1 (15). – С. 162–164.